

Strategie uplatňované rodiči při volbě další vzdělávací dráhy žáků

PhDr. Petr Hladů, Ph.D., Institut celoživotního vzdělávání, Mendelova univerzita v Brně, e-mail: hlado@mendelu.cz

Anotace

Předkládaný článek přibližuje vybrané závěry longitudinálního kvalitativně vedeného výzkumu zaměřeného na problematiku volby další vzdělávací dráhy žáků základních škol v kontextu rodiny. Konkrétně v tomto textu jsou představeny čtyři základní strategie rodičů, které vysvětlují, jak rodiče vstupují do volby další vzdělávací dráhy svých dětí a jak tento rozhodovací proces ovlivňují. Typologie rodičovských strategií a jejich kombinace je v příspěvku stručně popsána a objasněna na zkoumaných případech.

Klíčová slova: volba další vzdělávací dráhy, volba povolání, kariérové rozhodování, vliv rodiny, rodičovské strategie

Summary

The submitted paper gives account of selected conclusions of longitudinal qualitative research focused on choosing further educational pathway of lower secondary school pupils within a family. There are four fundamental parental strategies presented, which explain how parents enter in the process of choosing further educational pathway and influence this decision-making process. A concise description of typology of the parental strategies is in the study described and explained on surveyed participants.

Keywords: secondary school choice, career choice, career decision-making, educational pathway, parental influence, parental strategies

Úvod

Volba další vzdělávací dráhy představuje závažnou etapu v celoživotním procesu kariérového vývoje, neboť jedince významným způsobem směřuje, ovlivňuje jeho blízkou i vzdálenější profesní perspektivu a řadí se tak mezi nejdůležitější kroky v životě.

Náročnost volby další vzdělávací dráhy je pravděpodobně hlavním důvodem, proč žáci při svém rozhodování vyhledávají rady a pomoc ve svém okolí (srov. Anderson et al., 2004). České i zahraniční výzkumy ukazují, že jsou žáci při rozhodování o volbě další vzdělávací dráhy signifikantně více závislí na svých rodičích než na učitelích, poradenských pracovnících, vrstevnících a dalších vzorech ze sociálního okolí (srov. Výzkum, 2003; Whistonová, Kellerová, 2004; Hartung, Porfeli, Vondracek, 2005; White, 2007 aj.).

Na základě poznání, jak rodiče a žáci přistupují k volbě střední školy, jak rodiče prožívají proces volby další vzdělávací dráhy svých dětí a jak do něho vstupují, popíšeme strategie rodičů, které rodiče volí, včetně dopadů jednotlivých strategií na konečné rozhodnutí.

1. Metodologie empirického šetření

Cílem kvalitativně orientovaného longitudinálního empirického šetření¹, jež probíhalo v rozmezí let 2007–2009, bylo hlouběji proniknout do procesu volby další vzdělávací dráhy, kterým musejí projít žáci a jejich rodiče na konci základní školy. Výzkumná otázka byla definována následovně: „*Jak chápou, prožívají a řeší žáci a jejich rodiče volbu další vzdělávací dráhy na konci základní školy?*“

Při plánování výzkumného šetření jsme vycházeli z empiricky podloženého poznání, že kromě působení rodinného prostředí hrají při volbě další vzdělávací dráhy významnou roli rodinné procesy v podobě komunikace a interakce (srov. Wayová, Rossmanová, 1996; Trusty, Watts, Erdmannová, 1997). Výzkumná pozornost byla primárně soustředěna na rodinný subsystém žák – rodiče, přičemž na úrovni tohoto subsystému byla volba další vzdělávací dráhy zkoumána z perspektivy obou studovaných subjektů s akcentem na interpersonální vztahy².

Využili jsme přitom **designu mnohonásobné případové studie**. U vybraných žáků základních škol a jejich rodin jsme v posledním roce a půl před ukončením povinné školní docházky sledovali proces volby další vzdělávací dráhy, její prožívání a hodnocení, působení rodičů, vzájemné interakce a vztahy v rodině, vlivy vrstevníků, školy, zájmového zaměření žáka, prospěchu a dalších faktorů. Hlavní metodou sběru dat byly opakované polostrukturované rozhovory.

---

¹ Empirické šetření bylo realizováno v rámci disertační práce *Volba další vzdělávací dráhy žáků základních škol v kontextu rodiny* (Hladě, 2009) a vzniklo jako výsledek řešení projektu číslo *MUNI/41/037/2008 Volba povolání dospívajících v kontextu rodiny* financovaného v roce 2008 Pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity.

² Přestože jsme rodiče žádali, aby se všech rozhovorů účastnili otec i matka, přibližně polovina rozhovorů byla vedena pouze s matkami. Získaná data jsou však bohatá, neboť matky své výpovědi neomezovaly pouze na vlastní názory, ale spontánně zmiňovaly pohledy druhého rodiče, otce.

Při **výběru vzorku** byli hledáni žáci bez problémů se školním prospěchem (zjišťováno studiem školních dokumentů), stojící před volbou další vzdělávací dráhy a žijící v rodinách s dobrým sociálním zázemím a interpersonálními vztahy (zjišťováno anamnézou a standardizovaným testem ADOR). **Zkoumáno bylo celkem sedm případů**³. Účastníci bydleli a základní školu navštěvovali v Brně (Gábina, Monika, Barbora a Michala) a blízkém okolí Brna, přičemž se jednalo o menší města (Tomáš – 3 tis. obyvatel, Honza – 22 tis. obyvatel, Soňa – 3 tis. obyvatel).

Použité **analytické postupy** vycházely z kombinace analytických technik zakotvené teorie (Strauss, Corbinová, 1999) a návrhů analýzy dat případových studií Milese a Hubermana (1994).

2. Rodičovské strategie uplatňované při volbě další vzdělávací dráhy

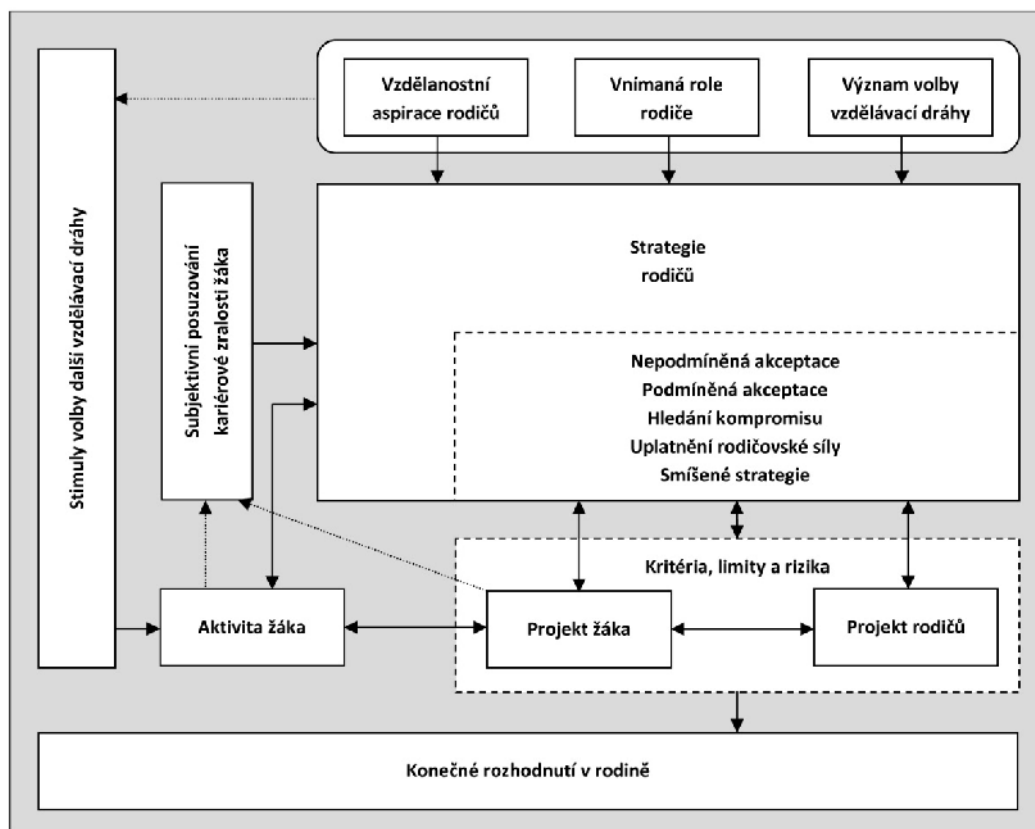
Námi studovaní rodiče přistupovali k volbě další vzdělávací dráhy aktivně a snažili se žákům přechod mezi základní a střední školou usnadnit. Přestože rodičovské strategie, popsané v následujících pasážích, ponechávaly žákům při volbě další vzdělávací dráhy různou míru autonomie, všechny sledovaly obdobné cíle, především **snahu ochránit žáka před špatným rozhodnutím**.

Z tohoto pohledu měly na uplatňované rodičovské strategie dopady rozdíly v plánech žáků a rodičů. Plány žáků vykazovaly spíše krátkodobou orientaci a byly postaveny na aktuálních zájmech, kdežto plány rodičů byly perspektivní a snažily se anticipovat dlouhodobý vývoj.

Rodiče přihlíželi k tomu, aby žáky zvolená střední škola nejenom bavila a byla přiměřená jejich předpokladům, ale snažili se rovněž předjímat budoucí rizika. Ze strany rodičů docházelo ke kritickému posuzování rizikových atributů představ žáka o další vzdělávací dráze a na tomto základě uplatnili některou z rodičovských strategií. Do volby rodičovských strategií se však promítaly i další vlivy. Uvést můžeme například vzdělanostní aspirace rodičů, vnímanou roli při volbě další vzdělávací dráhy, posuzování významnosti rozhodování, kariérové zralosti žáka, míry vyhraněnosti představ žáka o vlastní budoucnosti, jeho aktivity v průběhu rozhodovacího procesu atd. (viz obr. 1).

---

³ Při transkripci rozhovorů byly pro všechny osoby použity pseudonymy, aby nemohla být rozpoznána jejich identita. Změněny byly rovněž názvy středních škol.

Obr. 1: Zjednodušený kauzální model volby další vzdělávací dráhy v rodině

Přes difference v uplatňovaných rodičovských strategiích byly výpovědi žáků konzistentní v názoru, že jejich rozhodnutí představovalo individuální a svobodný akt, a tendenci vliv rodičů na volbu další vzdělávací dráhy bagatelizovat. Přesvědčení žáků o vlastní nezávislosti nicméně nevnímáme jako negativní, neboť jak upozorňuje Macek (2003), tato skutečnost má velký význam pro plánování a zahájení cílově zaměřeného jednání a je jedním z nejdůležitějších faktorů, které žáky vedou k formování zodpovědného chování ve vztahu k vlastní budoucnosti, volbu další vzdělávací dráhy nevyjímaje.

V rámci výzkumu jsme identifikovali **čtyři rodičovské strategie**: (1) nepodmíněná akceptace; (2) podmíněná akceptace; (3) hledání kompromisu a (4) uplatnění rodičovské síly. Jednotlivé strategie popíšeme a objasníme na konkrétních případech.

2.1 Nepodmíněná akceptace

Rodiče, uplatňující při volbě další vzdělávací dráhy strategii nepodmíněné akceptace, byli **orientováni na autonomii žáka**. Žáky považovali za experty adekvátně připravené

pro rozhodování a očekávali od nich vysokou míru samostatnosti a aktivity, k čemuž přispívali poskytováním nezbytné rodičovské podpory a kognitivně stimulujícím prostředím.

Tato strategie se v našem výzkumném šetření objevovala v souvislosti s jasnými a vyhraněnými životními cíli žáka. Jakmile měl žák vytvořeny vzdělanostní nebo profesní cíle, kterých by chtěl v budoucnosti dosáhnout, ujasněno zájmové zaměření, vybrán typ střední školy, obor vzdělání nebo konkrétní vzdělávací instituce, byli rodiče ochotni **akceptovat jeho rozhodnutí bez dodatečných podmínek**. Nezbytným předpokladem uplatnění této strategie bylo, že rodiče byli se směřováním žáka ztotožněni a vzdělávací dráhu zvolenou žákem nepovažovali za rizikovou. V kladném případě se rodiče při volbě další vzdělávací dráhy angažovali pouze okrajově, de facto vystupovali ve funkci navigátorů, kteří poskytovali žákovi pomoc ve chvíli, kdy ji potřeboval. **Konečné rozhodnutí představovalo individuální a svobodný akt žáka.**

Strategii nepodmíněné akceptace uplatňovali v průběhu výzkumného šetření rodiče *Gábiny*, která přistupovala k volbě další vzdělávací dráhy aktivně. Na počátku 9. ročníku si ujasnila typ střední školy, kterou by chtěla po dokončení povinné školní docházky studovat a vytvořila si preferenční seznam vzdělávacích institucí. Vzhledem k vysoké míře její aktivity při volbě další vzdělávací dráhy a vyhraněným představám o další vzdělávací dráze, které byly pro rodiče akceptovatelné, uplatnili rodiče strategii nepodmíněné akceptace. Gábina získala při rozhodování plnou důvěru rodičů, do dceřina rozhodování nezasahovali a nechali ho zcela na jejím autonomním uvážení. V rámci volby další vzdělávací dráhy plnili roli poradců a poskytovali dceři psychickou podporu. Zvolená strategie umožnila Gábíně rozhodnout se o další vzdělávací dráze autonomně, na základě vlastních hodnotících kritérií.

Spíš to necháváme na ní, a když se na něco ptá, tak říkáme. Já jsem si taky vybírala sama, já jsem řekla, že chci zdravku a nic jiného nechci a bylo to. Navíc Gábina je hodně aktivní, takže jí do ničeho netlačíme. Se synem to bylo přesně naopak [...]. (matka Gábiny)

Vybrala si a zatím si stála. Moc ovlivňovat se nenechala. My jí akorát pomáhali k tomu, aby byla připravená. Chodila na to doučování z češtiny, pak myslím ještě na nějaký přípravný kurz [...].(otec Gábiny)

2.2 Podmíněná akceptace

Rodiče, při uplatňování strategie podmíněné akceptace, **vykazovali vyšší míru kontroly, ale přesto ponechávali žákům vysokou míru autonomie**. Při volbě další vzdělávací dráhy definovali kritéria, která by měly plány žáka splňovat nebo nastavili limity determinující rámec, v němž se mohli žáci samostatně rozhodovat. Podmínky námi studovaných rodičů se dotýkaly převážně požadované úrovně vzdělání, typu a

zřizovatele střední školy. Ze strany rodičů však nemusí být nastavení parametrů pro rozhodování zcela evidentní. V případě, že představy žáka odpovídaly stanoveným požadavkům, do rozhodování o další vzdělávací dráze výrazněji nezasahovali. V opačném případě zpravidla přecházeli ke strategii uplatnění rodičovské síly. Strategii podmíněné akceptace použili v čisté formě pouze rodiče *Michaly*. Jejich **podmínkou pro autonomní rozhodování** dcery bylo, aby si pro první kolo přijímacího řízení vybírala z veřejných středních škol, které jsou ukončeny maturitní zkouškou.

Rodiče mě nechávají, ať jdu, kam chcu, ať nejdu teda na nějakou učňák, ale ať jdu, kam chcu. [...] Říkají, ať se rozhodnu sama. (Michala)

Chtěla bych teda, aby to byla střední škola, nepreferuji zatím v jejím případě učební obor. Pokud by to ale byl [učební obor] a byl by s maturitou a bylo by to její velké přání, tak bych to asi dokázala akceptovat, ale učební obor bez maturity si myslím, že bych jí rozmluvila. (matka Michaly)

Michala se kvůli nevyhraněným zájmům a nejasné představě profesní budoucnosti rozhodla pokračovat po základní škole všeobecným vzděláváním na gymnáziu. Poněvadž zvolená úroveň vzdělání a typ střední školy odpovídaly očekáváním rodičů, do dalšího rozhodování výrazným způsobem nezasahovali a plnili pouze roli poradců, kteří dceři poskytovali podporu, aby se mohla v následujících etapách samostatně rozhodovat.

Velkou roli při uplatňování této strategie hraje otevřená komunikace v rodině, jejíž význam leží v rovině ujasňování a konfrontace záměrů rodičů a žáků a která je rodiči zároveň využívána ke kontrole stanovených požadavků. Ze studia případu Michaly se domníváme, že rodiče uplatňující strategii podmíněné akceptace jsou připraveni své požadavky na volbu další vzdělávací dráhy modifikovat, pokud žák přijde s racionálními argumenty, které by zpochybnilly či vyvrátily argumenty rodičů.

2.3 Hledání kompromisu

Podstatou strategie hledání kompromisu je sdílení vlivu a snaha dosáhnout **rozhodnutí akceptovatelného jak ze strany rodičů, tak ze strany žáka**. Tato strategie byla u zkoumaných případů postavena na bázi rodinné komunikace, vyjednávání a vzájemných ústupků z původních požadavků zúčastněných stran. Názory a postoje byly v rámci rodiny vyměňovány a řešeny ve frekventovaných diskuzích, pro které bylo charakteristické symetrické postavení všech subjektů. Oblasti, o kterých se rodiče domnívali, že neohrožují významné kariérové cíle, přenechávali k samostatnému rozhodování žákům. Ostatní byly řešeny v rámci rodiny.

Na základě analýzy dat můžeme konstatovat, že vyjednávání se žáky a dosažení kompromisu bylo pro řadu rodičů obtížné, a často bezděčně či záměrně přecházeli ze symetrické strategie hledání kompromisu k asymetrické strategii uplatnění rodičovské síly.

Strategie hledání kompromisu byla u studovaných účastníků uplatňována v případě *Honzy*, jehož rodiče se pro ni rozhodli z několika důvodů. Jednak považovali volbu další vzdělávací dráhy za důležitý životní krok, neboť se jí podle jejich názoru významně rozhoduje o dalším životě člověka. Dále si uvědomovali zájmovou nevyhraněnost žáka a jeho nízkou kariérovou zralost. Rozhodování z výše uvedených důvodů nenechávali autonomně na žákovi a snažili se dosáhnout přijatelné volby hledáním vzájemného kompromisu.

Rovněž Honza si uvědomoval význam volby další vzdělávací dráhy pro své následující životní směřování. Poněvadž považoval oba rodiče ve vztahu k volbě další vzdělávací dráhy za zkušenější, nechtěl se rozhodovat autonomně, ale ve spolupráci s nimi.

Vždycky je dobré si poslechnout, co si o tom myslí rodiče, a zvážit, co bych chtěl já, a nějak to skloubit dohromady. Já si myslím, že [rodiče] hráli velkou [rolí]. Kdybych se měl sám rozhodovat, tak bych se možná nerozhodl úplně dobře. (...) Úplně na mně to nenechávali, byla to i jejich volba. (Honza)

Vzhledem ke komplementaritě strategií rodičů a žáka probíhalo rozhodování uvnitř rodiny jako kompromis založený na komunikaci a v jeho průběhu se nevyskytovaly žádné kritické momenty.

2.4 Uplatnění rodičovské síly

Strategie uplatnění rodičovské síly je postavena na **dominanci rodičů a jejich snaze po exkluzivitě při rozhodování o další vzdělávací dráze**. Oproti ostatním uvedeným strategiím je strategie uplatnění rodičovské síly charakteristická vysokou mírou aktivity rodičů, menší diskuzí nebo vyjednáváním se žákem a úsilím o posílení vlastní mocenské pozice. Za tímto účelem rodiče aktivně rozvíjeli a využívali řadu různých taktik, od kontroly, přesvědčování, naléhání, manipulace až po nařizování či přinucení.

Tuto strategii uplatňovali rodiče, kteří měli na své potomky buď vysoká očekávání týkající se vzdělávací či profesní dráhy, popřípadě vyjadřovali přesvědčení o nízké kariérové zralosti žáků, související s málo artikulovanými nebo zřetelnými představami a plány do budoucnosti. Dalšími příčinami, které vedly k uplatňování strategie rodičovské síly, byly indiferentní postoje žáků k volbě další vzdělávací dráhy, malá ochota žáků převzít na sebe odpovědnost a obava rodičů, že kdyby přenechali

rozhodnutí zcela na žákovi, ztratili by rodičovskou kontrolu při omezování možných rizik.

Cílem strategie uplatnění rodičovské síly bylo v podstatě **přesvědčit žáka, nebo změnit jeho rozhodnutí směrem k představám rodičů**. Rodiče do rozhodování výrazněji vstupovali v okamžiku, kdy žák přišel s návrhem další vzdělávací dráhy, který se jim nezamlouval, s nímž nesouhlasili nebo byl podle jejich přesvědčení rizikový a ohrožoval budoucnost žáka. Impulsem k uplatnění strategie rodičovské síly byl obvykle nesoulad názorů rodičů s přáním či rozhodnutím žáka o dalším vzdělávání. V tomto případě se ze strany rodičů zvyšoval pocit zodpovědnosti a snaha ukázat žákovi, že se ve svém rozhodování mýlí.

Strategii uplatňování rodičovské síly přiblížíme na případu *Tomáše*. Rodiče Tomáše k volbě další vzdělávací dráhy přistupovali aktivně a sami se snažili vyhledávat informace o středních školách. Na základě toho vytvořili vlastní preferenční seznam vzdělávacích institucí, který splňoval jejich požadavky. Z navržených škol nechali syna následně vybírat. Do preferenčního seznamu středních škol, které si Tomáš vytvořil nezávisle na rodičích a s nímž v mnoha bodech nesouhlasili, se snažili takticky zasahovat. Uplatňovanou rodičovskou strategií dokládá řada výroků rodičů:

My jsme spíš uvažovali [...]. My jsme spíš hledali [...]. No takhle, my jsme [...] vybírali, kam by tak jako směřoval, a nám z toho vyšlo [...]. (matka Tomáše)

Tedka je ve hře psychické působení na synka [...]. Já jsem mu dneska říkal, ať si uvědomí [...]. Já jsem mu vysvětloval, to byl spíš monolog můj takovej [...]. Takže po tom dnešním monologu by to chtěl zkusit [...]. (otec Tomáše)

Výše popsané působení rodičů lze vysledovat také ve výpovědích žáka:

S tím přišla mamka [...]. No tak mamka mi vymluvila [...]. Takže podle toho, co říkali [rodiče], se přikláním [...]. (Tomáš)

Otec a matka použitými taktikami ovlivnili synovo uvažování do té míry, že nakonec rezignoval na svůj preferenční seznam středních škol a ztotožnil se s požadavky rodičů.

2.5 Smíšené strategie

V průběhu rozhodovacího procesu jsme u některých rodičů zjistili změnu strategie, jako reakci na aktuální situaci a podmínky. Proto můžeme konstatovat, že jen část rodičů v celém průběhu volby další vzdělávací dráhy uplatňuje pouze jednu strategii v čisté podobě a spíše dochází k uplatňování **smíšených strategií**.

Smíšené strategie přiblížíme na případech Barbory, Moniky a Soni, jejichž rodiče přešli ze strategie nepodmíněné akceptace ke strategii uplatnění rodičovské síly. Důvodem, proč jsme zvolili tyto případy, je, že vhodně ilustrují hlavní příčiny změny rodičovských strategií.

Rodiče *Barbory* vycházeli při zvažování typu střední školy z racionální argumentace dcery, která se chtěla všeobecným vzděláváním na gymnáziu připravit pro studium na lékařské fakultě. Ve fázi zvažování typu střední školy uplatnili strategii nepodmíněné akceptace. Do rozhodování nezasahovali a dceři ponechali vysokou míru autonomie. Ke změně strategie došlo při rozhodování o konkrétní vzdělávací instituci, neboť její volbě Barbořina matka přikládala mimořádný význam. Disonance kritérií pro volbu vzdělávací instituce u matky a dcery vedla k uplatnění strategie rodičovské síly. Ze strany žáka došlo k volbě střední školy vybrané matkou.

Ona chce pořád na tu Elgartku, což já jako nechci říct, že nechci, aby tam šla. Moc se mi to nejeví úplně tak, jak bych si to přála já.

Já jsem ji ve finále nakonec zviklala na tu Křenku. Ona nechtěla. Ona chtěla na Elgartovu, že půjde s Gabčou. Pak jsem jí ve finále zlomila, takže podala přihlášku na Křenku. (matka Barbory)

[...] já jsem se nechala moc ovlivnit tou mamkou. Ona říkala, vyber si, co chceš, ale celou dobu mě tak nějak směřovala k tomu. Ona to pořád tak jako vyjmenovávala, co je na té škole lepší, a nakonec řekla, jdi, kam chceš, hlavně, že tam budeš spokojená. Tak jsem to napsala podle ní [...]. (Barbora)

Rodiče *Soni* kombinovali stejně tak jako rodiče *Barbory* strategii nepodmíněné akceptace a strategii uplatnění rodičovské síly. Nejprve nechali dceru, aby si vytvořila vlastní preferenční seznam vzdělávacích institucí. Poněvadž jeho atributy neodpovídaly požadavkům rodičů a stanoveným limitům, uplatnili strategii rodičovské síly. Patrné je to u Sonina přání studovat konzervatoř. Do zvažování konzervatoře aktivně zasáhla matka, která s tímto typem střední školy, kvůli problematickému uplatnění na trhu práce, nesouhlasila. K přesvědčení dcery pro vlastní cíle využila učitele houslí na základní umělecké škole, jenž po diskuzi s matkou otevřeně vyjádřil pochybnosti o Sonině nadání ke studiu konzervatoře a připravenosti pro úspěšné složení talentových zkoušek. U žáka došlo po této intervenci k zvnitřnění výše uvedených názorů, což mělo za důsledek pochybnosti o předpokladech pro studium a zamítnutí konzervatoře jako alternativy pro další vzdělávání.

Kombinaci strategií uplatnili rovněž rodiče *Moniky*, jejichž dcera se nejprve rozhodla pro studium propagační grafiky na umělecky zaměřené střední škole. Poněvadž škola odpovídala představám matky, její rozhodnutí akceptovali a dcera si na tuto školu podala přihlášku. Po neúspěšně složených talentových zkouškách se u Moniky projevil celkový nezáměr zabývat se otázkami, které jsou s volbou další vzdělávací dráhy

spojeny. Proto rodiče uplatnili strategii rodičovské síly, do rozhodovacího procesu aktivně zasahovali a dceru přesvědčili pro studium hotelové školy, kterou vybral otec.

Já jsem to Monice nastínila [...] včetně toho, že z mého rodičovského hlediska, bych si nepřála [...]. Takže jsem jí vysvětlila [...]. [...] to už jsem se snažila na ni tlačit [...] tak jsem se snažila, aby na tu střední školu šla. Tak jsem jí vybrala [...]. (matka Moniky)

Rodiče mi hodně pletli hlavu. Já jsem byla vždycky rozhodnutá, že už někam půjdu, a oni přišli a řekli mi zas něco jiného, takže já jsem nevěděla. (Monika)

Závěr

Předložená typologie rodičovských strategií vychází ze studia a klasifikace přístupů námi studovaných účastníků, a proto nepostihuje celou škálu strategií a jejich kombinací, které mohou být při volbě další vzdělávací dráhy rodiči uplatňovány. Jsme si vědomi skutečnosti, že byli zkoumáni rodiče s optimálním profilem, což se projevilo v jejich zvýšeném zájmu o volbu další vzdělávací dráhy a aktivitě. Lze předpokládat, že typologie rodičovských strategií by měla podobu jinou, pokud by byli do výzkumu zařazeni rodiče z odlišného sociokulturního prostředí (srov. Katrňák, 2004) nebo rodiny řešící paralelně s volbou další vzdělávací dráhy jiné závažné problémy.

Přesto se domníváme, že tento náhled do rozmanitosti rodičovských strategií umožní poradenským pracovníkům pochopit i další procesy, k nimž v rámci rodiny při volbě další vzdělávací dráhy dochází, což by mohlo přispět ke konstruktivní spolupráci mezi nimi a jejich klienty v oblasti kariérového poradenství.

Na základě empirických poznatků o vlivu rodičů při volbě další vzdělávací dráhy jsme dospěli k závěru, že to není pouze žák, kdo by měl získat průpravu, informace a poradenskou pomoc potřebnou pro racionální kariérové rozhodování. Důraz je třeba klást rovněž na osvětu a informační podporu orientovanou na rodiče, poskytovat rodičům informace o možnostech dalšího vzdělávání a seznamovat je se službami kariérového poradenství.

Literatura:

ANDERSON, S., et al. *Findings from the Scottish School Leavers Survey : 17 in 2003* [online]. Edinburgh : Scottish Executive, 2004 [cit. 2008-12-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.scotland.gov.uk/library5/education/17in03-00.asp>>.

HARTUNG, P. J., PORFELI, E. J., VONDRACEK, F. W. Child Vocational Development : A Review and Reconsideration. *Journal of Vocational Behavior*. 2005, vol. 66, no. 3, pp. 385–419. ISSN 0001-8791.

HLAĎO, P. *Volba další vzdělávací dráhy žáků základních škol v kontextu rodiny : disertační práce*. Brno : Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky, 2009. 230 s. Školitel Zdeněk Friedmann. Dostupný z WWW: <<http://www.vychova-vzdelavani.cz/disertace>>.

KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci : vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině*. Praha : Slon, 2004. 190 s. ISBN 80-86429-29-6.

MACEK, P. *Adolescence*. Praha : Portál, 2003. 144 s. ISBN 80-7178-747-7.

MILES, M. B., HUBERMAN, A. M. *Qualitative Data Analysis : An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks : Sage Publications, 1994. 338 p. ISBN 978-0-8039-5540-0.

MILES, M. B., HUBERMAN, A. M. *Qualitative Data Analysis : An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks : Sage Publications, 1994. 338 p. ISBN 978-0-8039-5540-0.

Výzkum služeb kariérového poradenství a potřeb jeho klientů na základních a středních školách v ČR : souhrnná zpráva [online]. Praha : Národní ústav odborného vzdělávání, 2003 [cit. 2010-01-21]. Dostupný z WWW: <<http://vychova-vzdelavani.cz/download/nuov2003.pdf>>.

STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu : postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice : Albert, 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.

TRUSTY, J., WATTS, R. E., ERDMAN, P. Predictors of Parents' Involvement in Their Teens' Career Development. *Journal of Career Development*. 1997, vol. 23, no. 3, pp. 189–201. ISSN 0894-8453.

WAY, W. L., ROSSMANN, M. M. Learning To Work : How Parents Nurture the Transition from School to Work and Family Matters ... in School to Work Transition. Berkley : National Center for Research in Vocational Education, 1996. 13 p.

WHISTON, S. C., KELLER, B. K. (2004). The Influence of the Family of Origin on Career Development : A Review and Analysis. *The Counseling Psychologist*. 2004, vol. 32, no. 4, pp. 493–568. ISSN 0011-0000.

WHITE, P. *Education and Career Choice : A New Model of Decision Making*. New York: Palgrave Macmillan, 2007. 220 p. ISBN 978-1-4039-8623-8.